

VALDEK LENK

EESTI KEELE HARJUTUSTIK

Toronto Eesti Seltsi Täienduskooli Komitee
kooliväljaanne nr.

S a a t e k s

Käesoleva "Eesti keele harjutustiku" II osa aluseks on võetud Toronto Eesti Seltsi Täienduskooli II klassi õppekava, mille õpetaja Elfriede Kuusk mulle koos rohkete näpunäidetega lahkesti kasutada andis.

Õpikus on toodud rohkem harjutusi, kui napp kooliaeg lubab läbi võtta. Siinjuures võib õpetaja valikut teha, jättes raskemad harjutused tegemata, või lükates need hilisemale ajale. Ka on võimalik rohkem harjutusi koduseks tööks üles anda. Tuleb rõhutada, et edukale õppetööle aitab alati palju kaasa, kui lapsevanemad hoolitsevad selles eest, et lastel kodutöö oleks alati korralikult tehtud.

Loodan, et kolleegid, kes käesolevat õpikut kasutavad, oma tähelepanekutest ja mõtetest minule teatavad, et saaksin õpiku trükivalmisseadmisel nendega arvestada.

Palju tänu õpetaja Helle Reikman'ile, kes ka käesoleva õpiku piltidega illustreeris.

London, Ontario
sügis, 1980

Valdek Lenk

Kirjalik.

I p.a.

1. Lühike ja pikk häälik.
Vastavaid harjutusi harj. raamatust ja sõnade
otsinist lugemikust. Hääld. harjutusi tahvlilt. Etteütusi.
2. i ja j kasutamine sõnades.
3. k , p , t ja g , b , d

II p.a.

4. Tal ja tall
5. La ja naa
6. kk , pp , tt , k , p , t
7. Kaksiktaishäälik.
8. Liitkaashäälik.
9. Pärisnimi ja üldnimi.
10. Liitlause. Sidesõnad ja koma.

Suuline.

(H. Rajamaa "Aabits ja emakeele lugemik")

I p.a.

		lk.
Esimest korda koolis.	2t.	40
Sügis on tulnud.	1t.	42
Miku tuulik.	1t.	43
Mäe Juku.	2t.	49
Värskest värvitud.	1t.	68
Riie ei riku meest.	1t.	71
Esinene lumesadu.	1t.	69
Maimu haigus.	1t.	64
Lindude jõulupuu.	2t.	79
Jõulumehe ootel.	1t.	76

II p.a.

Uueks aastaks.	1t.	87
Vana aasta ja uus aasta.	2t.	87
Tähesadu.	1t.	71
Jüri ja kuu.	1t.	73
Vello kodu. (Vebariigi aastap.)	2t.	176
Eesti hünne peast.	2t.	180
Vares ja leivakooruke.	1t.	95
Crav ja tuul.	1t.	100
Ha mbaarsti juures.	1t.	106
Kevade tulek.	1t.	124
Lihavõtte jänese saladus.	2t.	130
Pajupill. Varsakabi.	1t.	136 ja 137
Mallekese sünnipäev.	1t.	114
Seene varjus.	2t.	140
Minu vanavana.	1t.	61
Enale. (Pähe õppida).	1t.	144
Jumala kaunis viljapuuaed.	1t.	151

Küsimustele vastamine õpitud palades. Ümberjutustamine.
Vastavalt loetu sisule enda elamuste kirjeldamine, näit. -
olin haige, sünnipäevapidu, söötsin linde, jalutuskäik parki,
emale abiks jne.

Sõna, täht ja häälik

Kat k i n e p o e s i l t

Tänaval jalgpalli
mängides lendas Antsu
pall kogemata vastu
klaasist poesilti. Silt
läks katki.

Küll oli poe-onu kuri!

Mis sa arvad, mis elu-
kutse sellel poe-omanikul
võiks olla?

(Tulehoidjast)

Harjutus 1: Loe harjutus ja täida ettenähtud ülesanded!

Selle poe-omaniku elukutse on
Loe, mitu tähte on selles sõnas! Selles sõnas on
tähte. Mitu häälikut on selles sõnas? Selles sõnas on
häälikut.

Harjutus 2: Mõistata allolev pala ja kirjuta vastus joonele!

M õ i s t a t a !

Ehkki tal on palju lehti –
pole põõsas, ei ka puu.
Kuigi tal on sadu tähti –
kõiki loeb su silm ja suu.

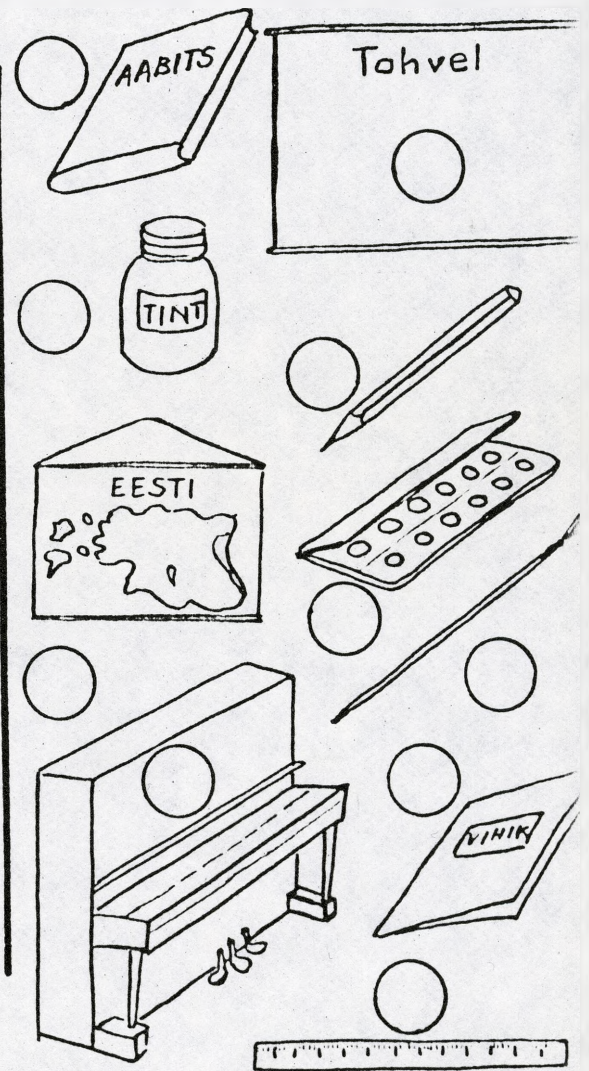
Räägib sulle mitmes keeles,
ise tumm ja elutu.
Ta on sõber – pea sa meeles! –
parim sõber elus sul.

Minu parim sõber on

Harjutus 3: Kui paned tähed õigesse järjekorda, siis saad kooli- tarbeid, mis sobivad piltidega. Kirjuta sõnad joontele! Kirjuta pildi kõrvale sõõri järjekorra number!

K o o l i - t a r b e d .

1. a t s p l i i
2. d u a l n o o j
3. h i k v i
4. m a t r a a
5. t n i t
6. v e l t a h
7. t r a a k
8. v e r k l a
9. v ä r k a r p v i
10. s e l p i n t

Harjutus 4: Täida alltoodud tabel sõnadega! Sõnad vali eelmisest harjutusest!

Tähti rohkem kui häälikuid	Tähti ja häälikuid võrdselt

Harjutus 5: Loe järgnev pala läbi ja leia sõnades häälikute ja tähtede arv! Joonista oma vihikusse antud eeskujul tabel ja kirjuta sõnad tabelisse!

K i i s u A n t s .

Õõ tuli oma rahuga,
väike poiss läks magama.
Ainult kiisu Ants ei maga,
tema luurab kapi taga.
Kiisu Ants on virk ja kiire,
krapsas kinni väikse hiire.

(J.Oro)

Sõnad	Häälikud	Tähed

Harjutus 6: Täienda laused õigete sõnadega! Sõnad vali alt!

Sõna koosneb Tähti me
ja Häälikuid me
ja
Tähed kindlas järjekorras moodustavad

/ näeme, kuuleme, kirjutame, hääldame, tähestiku, tähtedest /

Harjutus 7: Loe alltoodud lugemispala! Ühenda tähed pildil kriipsudega õiges järjekorras!

I v i l ä h e b k o o l i .

Ivi läks täna emaga esimest päeva kooli. Ema ütles: "Ivi, vaata nüüd hoolega missugust teed meie läheme! Homme pole mul aega sind saata. Homme pead üksi kooli minema!"

Ivil oli sellest hea meel. Ta vaatas hoolega ringi.

"Seal eemal on üks kirjakast," näitas ta emale. "Sinna meie ei lähe."

"Ahaa! Siin on üks valge kass aia peale roninud ja vaatab tänavale. Siit läheme mööda!"

"Seal katusel on üks linnuema oma pojaga. Siit läheme eemalt mööda ja pöördume suure puu poole."

"Puu taga paistab buss'i peatus. Selle jätame vasakule."

"Oi, oi! Nurga tagant jookseb meile vastu naabri kollane Pontu. See tuleb meeles pidada!"

"Seal tänava nurgal läsevad poisid õhulaeva ülesse. Siit keerame paremale ja siis juba paistab meie koolimaja."

(Kiri-Kool)

Mis sa arvad, kas Ivi jõudis järgmisel päeval kooli?

T ä h e s t i k

Harjutus 7: Kuhu tähte on eesti tähestikus? Kirjuta need alla joontele õiges järjekorras! Pealkirjaks kirjuta "Eesti tähestik"!

.....

.....

.....

Harjutus 8: Pildil olevad lapsed käivad kõik eesti koolis. Loe nende nimed! Kirjuta nende nimed alla joontele tähestikulises järjekorras!

ANTS

ENE

SIRJE

ILMAR

RIINA

KALEV

URMAS

OLEV

MALLE

ÕIE

HELLE

VELLO

PILLE

LAINE

JAAN

TIIT

ILME

ÜLO

.....

.....

.....

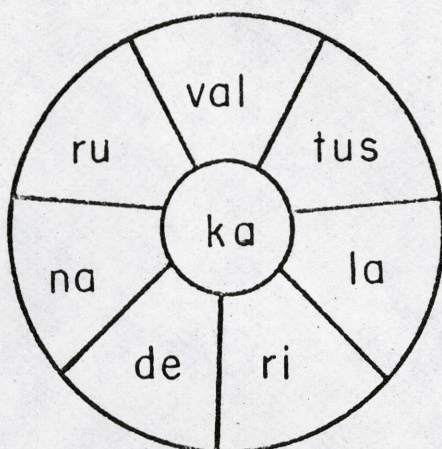
.....

.....

.....

.....

Harjutus 9: Moodusta ringisolevate silpidega sõnu! Sõna algus-
silp on ringi keskel. Ütle lauseid nende sõnadega!
Kirjuta laused oma vihikusse!

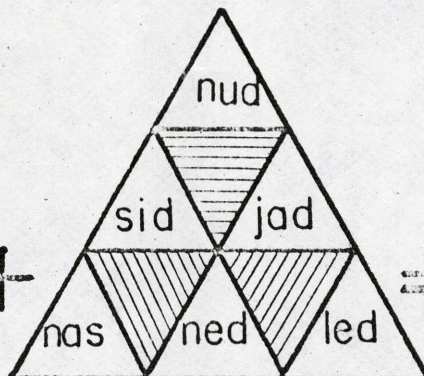
.....
.....
.....
.....
.....

.....

Harjutus 10: Leia sõnu kasutades järgmisi silpe! Kirjuta sõnad
joontele! Moodusta sõnadega lauseid ja kirjuta need
oma vihikusse!

see	lil	mar
lin	kin	kas

+

.....
.....
.....

Näidis:

koo + lis = koolis

Lapsed õpivad koolis.

.....
.....
.....

Harjutus 11: Kirjuta alltoodud sõnade hulgast välja need sõnad mida silbitada ei saa! Pealkirjaks kirjuta "Ühesilbilised sõnad"!

tuul, tuli, jalg, sest, on, külm, vali, väikene, poiss, suur,
hobune, lehm, maja

.....

.....

.....

Harjutus 12: Silbita antud sõnad ja kirjuta need õigele reale!

laevad, sõidavad, merel, vesi, lind, sinine, roheline, ilm,
ilus, tuul, kook, auto, suvi, soe

Ühesilbilised sõnad:

.....

Kahesilbilised sõnad:

.....

Kolme- ja enamsilbilised sõnad:

.....

Harjutus 13: Kirjuta joonele puuduv silp!

S ü g i s .

Sü..... on käes. Il..... muu.....vad ja.....daks.

Lin..... len.....vad soo.....le maa..... Vars.....

hak..... lund sa.....ma. Lap..... pea..... soo.....

rii..... sel..... pa.....ma. Külm talv on jäl.....

tu.....mas.

Va.....ema is..... ak..... all ja koob. Sel.....

saab soe kamp..... Kad.....le.

L ü h i k e j a p i k k t ä i s h ä ä l i k

a, e, i, o, u, õ, ä, ö, ü

Harjutus 14: Allolevaid sõnu silpide kaupa lugedes märkad, et esimeses silbis on ainult üks häälik. Tõmba iga sõna esimesele silbile joon alla!

a-hi, e-ma, i-sa, o-nu, u-du, õ-de, ä -ri, öö-bik, ü-le

Häälik, mis üksi võib moodustada silbi, on täishäälik.

Harjutus 15: Leia oma lugemikust sõnu, mille esimeses silbis on ainult üks häälik!

.....

Harjutus 16: Kirjuta kriipsule puuduv täishäälik!

M e i e p e r e k o n d .

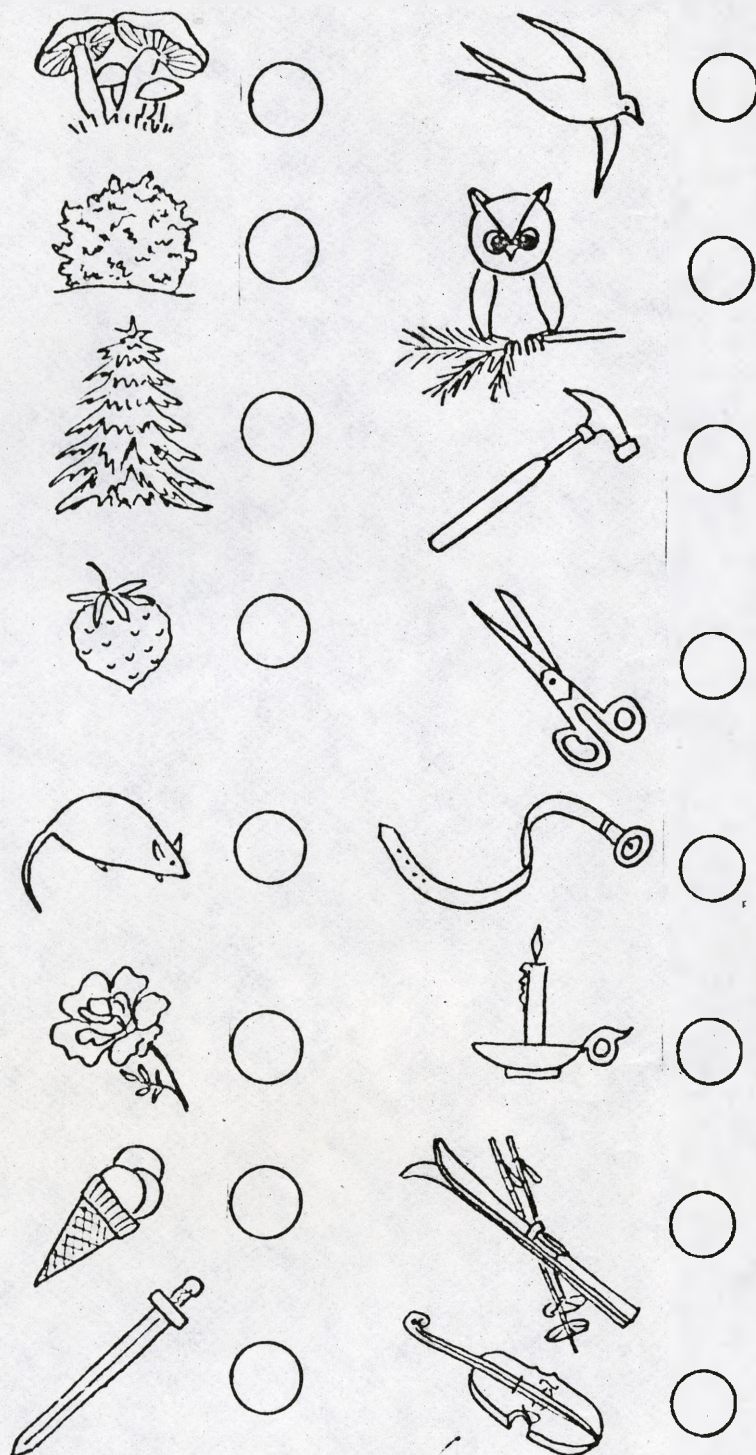
Minalen t....druk. Minu n....mi onne. Minul
 onde. Tema nimi onha. V....nna nimi onlo.
ma nimi onnu.sa nimi onlev. Meie pere-
 konna nimi onkas.

Harjutus 17: Kui kirjútad lünkadesse õiged täishäälikud, siis saad ühe tuntud vanasõna.

M....d.... J....k....p....b, s....d....

J....h....nsk....b.

Harjutus 18: Kirjuta lühike vajalik pikk täishäälik! Leia sõnale vastav pilt ja kirjuta pildi juures olevasse sõõri nimestiku järjekorra number!

1. H.....r
2. R.....s
3. M.....k
4. K.....sk
5. P.....sas
6. M.....sikas
7. J.....tis
8. S.....ned
9. H.....mer
10. K.....rid
11. V.....
12. K.....nal
13. S.....sad
14. P.....suke
15. V.....ul
16.kull

Häälikuid hääldame lühidalt ja pikalt. Lühikese hääliku kirjutame ühe tähega – a, e, i, o, u, õ, ä, ö, ü. Pika hääliku kirjutame kahe tähega – aa, ee, ii, oo, uu, õõ, ää, öö, üü.

Harjutus 19: Loe järgnev harjutus ja pea meeles täishäälikute järjekord!

Aa, aa - mitte ei saa.
 Ee, ee - üle vee.
 Ii, ii - olgu nii!
 Oo, oo - siia too!
 Uu, uu - sirge puu.
 Öö, öö - hobu, nõõ!
 Ää, ää - ära seisma jää!
 Öö, öö - tuleb öö.
 Üü, üü - kelle süü?

Harjutus 20: Leia oma lugemikust sõnu, milles leidub pikk täishäälik!

.....

Harjutus 21: Kirjuta lünka puuduv pikk täishäälik!

S ü g i s

Sügis ikka kestab v.....l,
 laiad lombid laste t.....l.
 Udu ujub üle m.....,
 liugu lasta v.....l ei s.....

Tuleks n.....d ju varsti tund,
 mis meil' puistaks pehmet lund.
 Külmetaks kõik m.....d ja v.....d,
 et s.....ks kenad kelgut.....d.

Harjutus 22: Moodusta sõnu, kirjutades lünka pikk täishäälik!

t.....l	k.....l	m.....s
t.....l	k.....l	m.....s
t.....l	k.....l	m.....s

Mitu silpi on nendes sõnades?

Harjutus 23: Häälda antud sõnu! Ütle, missuguseid häälikuid
hääldad või kuuled erinevalt! Koosta lauseid nende
sõnadega ja kirjuta need joontele!

Lühike häälik

Pikk häälik

saba
käru
köha
tore

saabas
käärid
köögis
toores

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Harjutus 24: Kirjuta sõnad nii, et neis oleks pikk täishäälik!

p a d i	k i s u
s a d a	t i n a
k e d a	k o l i
s e n i	p o l e

Harjutus 25: Moodusta eelmise harjutuse sõnadega lauseid ja
kirjuta need oma vihikusse! Pealkirjaks kirjuta
"Lühike ja pikk täishäälik"!

Näidis: P a d i on voodis. Isa viis p a a d i vette.

Harjutus 26: Kirjuta ühe sõnaga!

raud + tee =
tamme + puu =
kodu + maa =

Harjutus 27: Kirjuta joonele puuduv täishäälik!

a - aa

K....l.... el....b vees. K....s s.... k.....lud
k....lu k.....luga? P....ne p....di p.....di äärde!
M.....sikad on m.....gusad m....rjad.

e - ee

K....s s..... m.....s on?ma k.....dab
s.....ni. M.... kõnel.....me kodussti k.....lt.
P.....ter v.....retab t.....v.....rul k....tast.

i - ii

K.....su, ära k....su kera! L.....na, pane l....na
lauale! V....llu v....l....stablusat lauluv.....si.
P.....lle p.....lub läbi p....lu p....medasse tuppa.

o - oo

S....e suppli s.....lane. T.....res puu ei
põle. L.....nni k....lis k.....lile lähemale. T.....mas
.....n t....re trummimees.

u - uu

T....le vaata, mis t.....l teeb! K....s on m....
.....s n....ga? K....ri M....ri t....li k.....ri j.....rde.
Pr.....n p.....del ajas p.....deli ümber.

õ - õõ

Emamblebiele p.....lle.de p.....eb
palavikku ja ta p....sedhetavad. K....rgelhus
k....lab l....okese l.....ritamine. Hirmunud hiire-pere
p....genes l....vi eest p.....sasse.

46
Harjutus 28: Kirjuta joonele puuduv täishäälik!

ä - ää

K....rbes l....ksmbliku võrku. P.....sukese
pesa on r.....sta all. J....lle on j....rv j.....tunud.
Poisid m....ngisid j.....l j.....-hokit.

ö - öö

K.....gis keedetakse s.....ki. T.....line teeb
rasket t.....d. Seo omale v..... v.....le!-
kull hõikabsiti: uhuu! Laps oli haige ja k....his
kogu

ü - üü

K.....nal põleb l....htris. S....gisel lähevad ilmad
k....lmemaks.lo on poiss, agalle on t....druk.ks
t....druk h....ppaslole s....lle.

Harjutus 29: Kirjuta joonele kas o või oo!

L i n d u d e s vid.

K....rd k....gunesid linnud L.....ja ümber. Nad p....lnud
rahulma ülik....ndadega. T.....nekurg tahtis r....helisi
jalgu. Varblane s.....vis r.....sat n....kka. Lõ....ke
.....lekslnud h.....pis k....llane. Ainult ööbikli
rahulma halli kuuega.

Tasuks sai ööbik kauni lauluhääle.

Harjutus 30: Kirjuta joonele puuduv pikk täishäälik!

P a l j u t d.

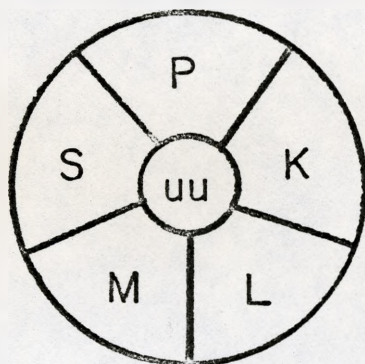
.vi istub l.va-kastires. L.si
t.b l.vast k.ke.di t.b
v.l vett j.rde. Ema v.tlebmalt.
Ta on väga r.mus, et lastel on palju t.d.

Harjutus 31: Kirjuta joonele puuduv pikk täishäälik!

T.u r.m a t .

T.ul on huvitav r.mat. R.matus on
k.s ilusat pilti. R.matu k.nel on pilt
k.sest, millel on k.nlad küljes. R.matus
on jutt k.sest, kes tahtis s.da jõulup.ks.

Harjutus 32: Leia, mitu ühesilbilist sõna on peidus selles ringis! Kirjuta need ringi kõrvale! Moodusta nende sõnadega lauseid!

.
.
.

.
.
.
.

Lühike ja pikk kaashäälik

b, d, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v

Harjutus 33: Kirjuta joontele laste nimesid, mis algavad kaas-
häälikuga! Tõmba kaashäälikule joon alla!

.....

.....

.....

.....

Harjutus 34: Loe alltoodud sõnad ja paiguta need tabelisse.
Kirjuta häälikute ja tähtede arv sõnas!

k a l l i s , k o l i s , l a m m a s , l a m a s , k õ r v ,
v a r r a s , k i r j u t a b , r u t t a b , õ p p i d a ,
õ p i b

Lühike kaashäälik	H	T	Pikk kaashäälik	H	T
k o l i s	5	5			

Harjutus 35: Leia oma lugemikust sõnu, milles leidub pikk kaas-
häälik ja kirjuta need joontele! Tõmba pikale kaas-
häälikule joon alla!

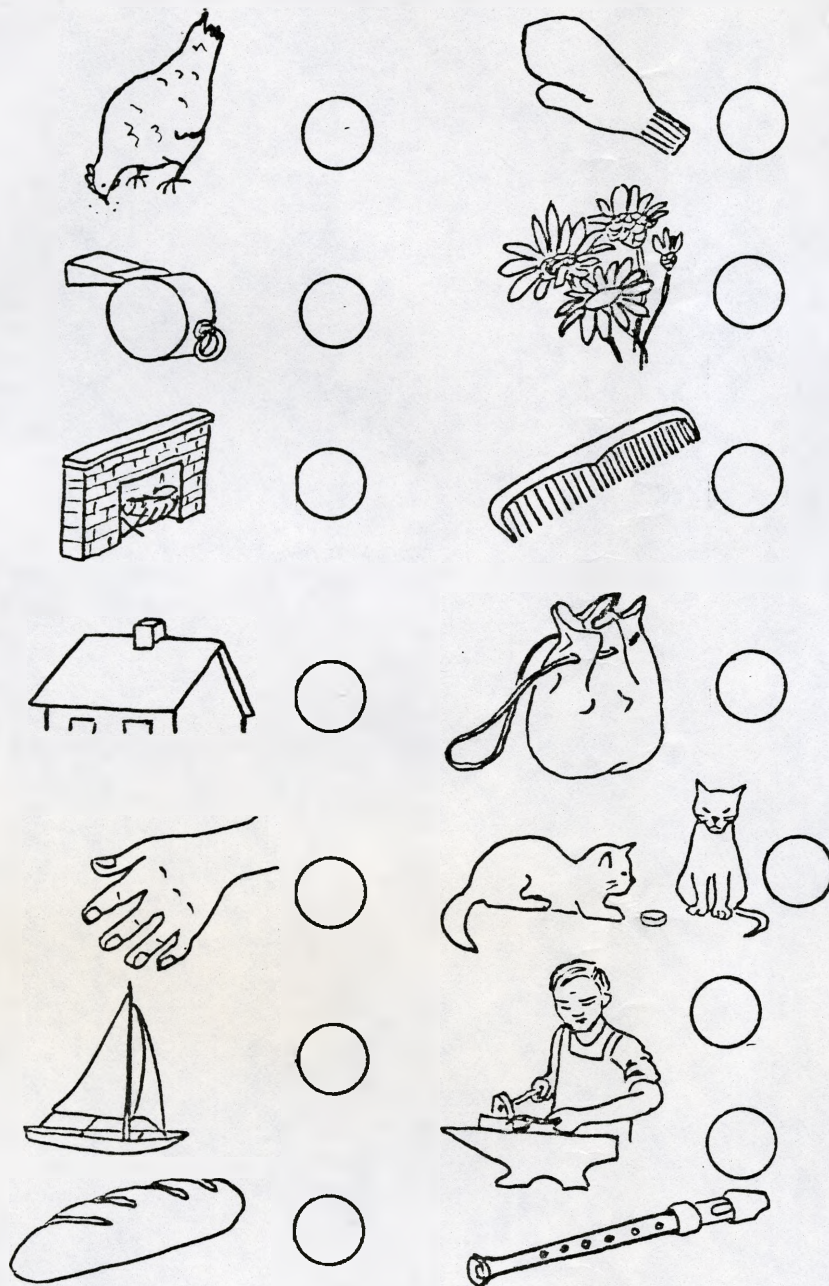
.....

.....

.....

Pikalt hääldatud kaashäälik kirjutatakse kahe tähega.

Harjutus 36: Kirjuta lünka puuduv lühike või pikk kaashäälik!
Leia sõnale vastav pilt ja kirjuta pildi juurde
sõõri nimestiku järjekorra number!

1. ka....in
2. ka.....
3. ka....a
4. ka.....id
5. ka....us
6. ki.....as
7. ko.....
8. kä....i
9. li.....ed
10. pu....i
11. se....ik
12. se.....
13. vi.....e
14. vi....espi.....

Harjutus 37: Moodusta eelmise harjutuse sõnadega lauseid ja kirjuta need oma vihikusse! Pealkirjaks kirjuta "Lühike ja pikk kaashäälik"!

Näidis: K a m i n annab sooja.

Harjutus 38: Täida lüngad puuduvate kaashäälikutega!

l - ll

He.....e e.....ab se.....es ha.....is te.....is-
kivist majas. Ta.....e tu....id kü.....a Ma.....e, E.....o,
Ü.....o, O.....i ja Ü.....e. Ma.....el o.....i kae....as
ko.....ane sa...... E....ol ja Ü....ol o....i se....jas
paks palitu. O.....il ja Ü.....el o.....id käes soojad
vi.....ased kindad.

m - mm

Es....aspäeva ho.....ikul sa.....usid kol.... poissi
- To.....i, Va....bola ja Le....bitu kooli poole. Maa oli
kaetud peh.....e valge lu.....ega. Lu....i oli sula.

"Hakka.....e lu.....esõda mängi....a!" hüüdis To.....i.

Kohe lendasid lu....epallid mit....elt poolt.

"Ho.....e tee.....e lu.....e.....e!" hüüdsid poisid
ja ruttasid kooli.

n - nn

A.....e elab li.....s. Tä.....a o..... A.....e
sü.....ipäev. Ta sõbra.....ad E.....e ja Tii.....a tulid
A.....ele sü.....ipäevaks õ.....e soovima. Ema lubas
A.....et koos oma sõbra.....adega tä.....a ki.....o
mi.....a. E.....e aga lauldi sü.....ipäeva-laulu
ja söödi sü.....ipäeva-kooki.

Ka o.....u A....dres tuli maalt li.....a A.....le
õ.....e soovima. O.....u tõi kaasa palju pu.....apõselisi
õu.....u ja maitsvaid pir.....e.

i ja j kasutamine sõnades

Harjutus 39: Leia oma lugemikust sõnu, mis algavad i-ga või j-ga! Kirjuta sõnad joontele!

i sõa alguses

j sõna alguses

.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

Harjutus 40: Kirjuta alltoodud sõnades silbi lõppu i, silbi algusesse j!

ma.... - as, ma -as, a.... - as, a -as,
 ho.... - ab, o -a, me.... - e, ko -u,
 Ma.... - a, Kal -u, Õ.... - e, Hel -u,
 po.... - sid, po -ad, ku.... - vad, ku -ud,
 tu.... - sud, - tu -ud

Silbi lõppu kirjutatakse i!
 Uus silp sõnas algab tähega j!

Harjutus 41: Kirjuta joonele i või j!

Me.....e kool....ma.....a asub la.....a tänava ääres. Siin
 on pal.....u suur.... ma.....u. Kal.....u, Sir.....e ja Hil.....a
 õp....vad selles kool....ma.....as. Me.....e Ma.....e on hoolas
 õp....lane. Ta tahab saada kool....õpeta....aks.

k, p, t ja g, b, d

Harjutus 42: Leia oma lugemikust sõnu, mis algavad tähtedega
k, p, t!

k

p

t

.....
.....
.....
.....
.....

Harjutus 43: Kirjuta sõna algusesse puuduv täht k, p, t!

....aasikuaarelõmpisevadelarkudega
....raavialdaluniomistasivile.aarel
....ukkusraavi.urioerlähvisukkujale.

+++

....aaräevaealeühialusidaar
....unaseeagaoissi: "....aiapa,alun
....aneaadileurjedeale,urjetameau-
ligaühapäevaliiritaleäikese-aistele
....ikutama".

+++

....ubliüdrukeieillukeiiu.a
....uliädiiinaalluöödegema.iiu
....õiibudeleeri.illukesedibu-....upsud
....uliduisatesangu-....erioksima.

Eesti keeles kirjutatakse sõna alguses k, p, t.
Ainult mõnedes eesti keelde võetud võõrsõnades kirjutatakse sõna alguses g, b, d.

Harjutus 44: Kirjuta joontele lausesse sobivad võõrsõnad!

1. Sõitsime	linna.	
2. Väike	nutab hällis.	
3. Õpetaja tõi	klassi.	balletti
4. Tiina õpib	tantsima.	beebi
5. Poistele meeldib	ujuda.	basseinis
6. Sellel	on	blondid
7. Peeter ja Tiit istuvad	ja	bussiga
mängivad		daamil
		diivanil
		doominot
		gloobuse

Harjutus 45: Kirjuta sõna algusse tähed k, p, t!

....eetriutsikas.

....ädiiinainkiseetrileisikese

....utsika.eeterutsuboerarantsiks.

....uieeteroolistojuuleb,lähvib

....rantsoheeetrile.aahabeetriga

....oerust teha.üll onrantsoreutsikas!